

صَدِّقُ الدِّينِ مُحَمَّدُ الشَّيرَازِي
مُلَاصَّدٌ

(۱۰۵۰-۹۷۹ هـ.ق.)

مجموعه رسائل فلسفی

۲

حشر الأشياء، الخشعية، خلق الأعمال
القضاء والقدر، المعاد الحسبانی

تصحیح تحقیق و مقدمه
گروه مصححین

باشراف
آیت الله سید محمد خامنه ای

سرشناسه: صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم. ۹۷۹-۱۰۵۰ق.
عنوان و نام پدیدآور: مجموعه رسائل فلسفی / صدرالدین محمد شیرازی (ملاصدرا):
باشراف محمد خامنه‌ای: تصحیح، تحقیق و مقدمه محمود یوسف ثانی، حامد ناجی
اصفهانی.

مشخصات نشر: تهران: بنیاد حکمت اسلامی صدرا، ۱۳۸۹.

مشخصات ظاهری: ج ۲: ۲: مصور.

شابک: دوره: 978-600-5101-26-3: ج ۲: ۷: 978-600-5101-27-0: ۱۱۲۰۰۰۰ ریال:

ج ۲: ۷: 978-600-5101-28-7: ۱۲۷۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: تصحیح، تحقیق و مقدمه جلد دوم سعید نظری توکلی - [و دیگران] است. یادداشت کتابنامه.

مندرجات: ج ۱: اتصاف الماهیه بالوجود، التشخیص، سریان الوجود، اجوبه المسائل لبعض الخلل.

شواهد الربوبیه، المزاج، ج ۲: حشر الاشیاء، الحشریه، خلق الاعمال، القضاء والقدر، المعاد الجسمانی.

موضوع: فلسفه اسلامی - متون قدیمی تا قرن ۱۴ - موضوع: عرفان - متون قدیمی تا قرن ۱۴.

شناسه افزوده: خامنه‌ای، سیدمحمد. ۱۳۱۴. شناسه افزوده: یوسف ثانی، محمود. مصحح، مقدمه نویسنده.

شناسه افزوده: ناجی اصفهانی، حامد، ۱۳۴۵، مصحح، مقدمه نویسنده.

شناسه افزوده: نظری توکلی، سعید، مقدمه نویسنده. شناسه افزوده: بنیاد حکمت اسلامی صدرا.

رددبندی کنکره: BBR۱۰۵۰ ۱۳۸۹. رددبندی دیویی: ۱۸۹/۱.

شماره کتابشناسی ملی: ۲۰۷۷۵۲۷

مجموعه رسائل فلسفی (جلد دوم) حشر الاشیاء، الحشریه، خلق الاعمال، القضاء والقدر، المعاد الجسمانی

تألیف: صدرالدین محمد شیرازی (ملاصدرا)

تصحیح، تحقیق و مقدمه: دکتر سعید نظری توکلی، علی اصغر جعفری ولنی

دکتر مهدی دهباشی، مرحوم دکتر کاظم مدیر شانه‌چی

باشراف: آیت‌الله سیدمحمد خامنه‌ای

ویراستار: دکتر مقصود محمدی

چاپ اول، تابستان ۱۳۸۹، ۲۰۰۰ نسخه: قیمت: ۱۲/۷۰۰ تومان

نشانی: تهران، بزرگراه رسالت، روبروی ضلع شمالی مصلاي بزرگ تهران،

مجمع امام خمینی (ره)، ساختمان ۱۲، انتشارات بنیاد حکمت اسلامی صدرا

صندوق پستی: ۱۵۸۷۵/۶۹۱۹، تلفن: ۸۸۷۳۴۶۸۶ و ۸۸۱۵۳۵۹۴ و دورنگار: ۸۸۴۱۸۱۷

کلیه حقوق متعلق به بنیاد حکمت اسلامی صدرا است.

ISBN: 978-600-5101-28-7 (Vol.2)

شابک: ۹۷۸۶۰۰۵۱۰۱۲۸۷ (جلد ۲)

ISBN: 978-600-5101-26-3 (SET)

شابک: ۹۷۸۶۰۰۵۱۰۱۲۶۳ (دوره)

۵. نکته دیگری که در تصحیح و طبع و نشر کتب علمی در ایران تازگی دارد، تکیه بر فارسی بودن مقدمه و پاورقی‌هاست، که نزد تمام ملل دیگر نیز معمولاً ملاک انتخاب زبان مقدمه و پاورقی‌ها، زبان ملی کشور است نه زبان کتاب، هر چند نویسنده کتاب آن را به غیر زبان ملی خود نوشته باشد. و بدور از تعصبات زبانی و ملی، این یک روش منطقی و قابل قبول بود که در عمل مورد پذیرش قرار گرفت.

جز این نکته که شیوه همگانی ملل بوده است، در بیشتر شیوه‌های تصحیح تلاش شده است که روشهای مورد نظر ابتکاری ما تابع سنن مذهبی و ملی باشد و از تقلید بی‌منطق دیگران پرهیز شود؛ از اینرو شیوه تصحیح و درج پاورقی‌های مربوط به نسخه بدلها نیز یک روش مستقل و دور از تقلید است.

۶. تعداد نسخی که پایه تصحیح قرار گرفته‌اند ده نسخه از بهترین و معتبرترینها بوده و ذکر نسخ دیگر ضرورت نداشته است؛ و در صورتی که تعداد نسخ موجود کمتر از ده عدد بوده، به مقدار موجود توجه شده است.

این ستاد خوشوقت است که می‌تواند با عرضه کتب فلسفی، منطقی، قرآنی و حدیث حکیم عالیقدر صدرالمتألهین شیرازی، وی را به بهترین و کاملترین صورت ممکن و بشکلی بیسابقه به اندیشمندان و محققان جهان و ایران - ضمن معرفی برکات اسلام و خدمات دانشمندان ایرانی به حکمت، علم و تمدن جهان - بشناساند و گامی هر چند کوتاه در این میدان وسیع بردارد؛ و ضمن سپاس از توفیقات ربّانی، امیدوار است که این خدمت ناچیز، مرضی خداوند متعال و مقبول حضرت صاحب الامر (علیه السلام) و پسند اهل نظر باشد - إن شاء الله تعالی.

ستاد برگزاری همایش جهانی

بزرگداشت حکیم صدرالمتألهین (ره)

اهتمام شد.

امتیازهای تصحیح انتقادی این ستاد در چند عنوان خلاصه می‌شود:

۱. این کار با رعایت اصول تصحیح انتقادی و سازوکارهای دقیق انجام گردیده است؛ اصولی که این نامه آن در همایشی کوچک به وسیله همین ستاد و با شرکت متخصصان و استادان تهیه شد، و می‌توان آن را معیار (استاندارد) تصحیح در کشور شمرد که با وجود کارایی لازم از شیوه‌های غربی نیز پیروی نکرده است.

۲. مایه تصحیح منور در میان صدها جلد نسخه خطی از بهترین و معتبرترین نسخ خطی فراهم گردیده است که برخی بخط خود مؤلف یا بازماندگان او یا با تصحیح و مقابله آنها بودند، و برخی از این نسخ حتی در فهرستهای چاپ شده کتابخانه‌های عمومی هم دیده نشده و از طریق کتابخانه‌های شخصی بدست آمده است. در مرحله بعد، کار نسخه‌شناسی و درجه‌بندی و ارزیابی این نسخ در جلساتی بتوسط کارشناسان فنّ به انجام رسید.

۳. کوتشتن شده است روش تصحیح، علامتگذاری، نوع و قلم حروف، کاغذ و قطع و جلد و صحافی تمام کتب و آثار این حکیم هماهنگ و به یک شکل باشد.

به این مرحله بیش از حد معمول تکیه شده است؛ و راجع به خصوصیات ظاهری کتب، مانند قطع و صفحه‌بندی و آرایش و جلد، و بویژه درباره‌گزینش حروف دقت بسیار گردیده، و با نظر کارشناسان امور چاپ و نشر کتاب، مدتی نسبتاً دراز بررسی به عمل آمده تا سرانجام حروف کنونی و سایر مشخصات کتاب حاضر به تصویب و اجرا رسیده است.

۴. ویراستاری یکی از امتیازات دوره معاصر است که این ستاد تلاش کرده است آن را بنحوی شایسته‌ای سازمان دهد و با هماهنگی نزدیک با مصححان محترم به انجام رساند؛ کتب و آثار مذکور پس از انجام تصحیح بتوسط محققان و اساتید حوزه و دانشگاه از صافی دو ویراستاری گذشته است. یکی ویرایش ادبی و دیگری علمی؛ که برای هماهنگ شدن روش کار در این زمینه نیز همایشی با شرکت متخصصان تشکیل شد تا بهترین، دقیقترین و سریعترین روشها فراهم و تدوین و تصویب و عملی گردد. البته در موارد معدودی بین ویراستاران و مصححان محترم در گزینش صحیحترین وارد یا عبارت اختلاف نظر وجود داشته که در چنین مواردی نظر مصحح اعمال شده است.

فراهم آمد.

یکی دیگر از عوامل مؤثر این شکوفایی و حرکت پرشتاب فلسفه و علم در ایران، شخصیت بیمثال بنیانگذار فقید جمهوری اسلامی ایران، حضرت آیت‌الله العظمی امام خمینی رحمه‌الله بود که حاکمی حکیم و رهبری عارف و فرزانه، و فقیه و حقوقدانی برجسته بشمار می‌رفت؛ و این پدیده، یکبار دیگر اهمیت نقش حکمت و دانش رهبران را در حسن اداره جامعه به اثبات رساند.

در کنار تحولات اجتماعی گسترده دو دهه گذشته ایران - که سبب فراهم آمدن زمینه تحقیق و نشر دانش و بویژه علوم انسانی شد - کوشش به عمل آمد تا غبار فراموشی از چهره بسیاری از بزرگان حکمت و دانش زده شود و علما و حکما و عرفا و شرعای بزرگ اسلامی و ایرانی در سایه همایشهایی کوچک یا بزرگ به جامعه ملی و بشری معرفی گردند.

در این میان ضرورت اقتضا داشت که شخصیت بزرگ و بیهمتایی همچون حکیم صدرالدین محمّد شیرازی ملقب به «صدرالمآلهین» و مشهور به «ملاصدرا» نیز - که فیلسوف، قرآن شناس، مفسر، علامه حدیث شناس و محدث بزرگ اسلامی در قرن دهم و یازدهم هجری است - به جهانیان شناسانده شود و آثار بیمانند او با کاملترین و بهترین صورت تصحیح و مقدمه نگاری و پاورقی نویسی و ویرایش گردد و با چاپی شایسته در دسترس مشتاقان حکمت و تفسیر و حدیث و معارف اسلامی و بشری قرار گیرد.

اهداف عالیّه فرهنگی و علمی و فرمان مقام معظم رهبری جمهوری اسلامی ایران، حضرت آیت‌الله سیّد علی خامنه‌ای - دام ظلّه - بدین ضرورت جامه عمل پوشانید و ستادی برای برگزاری همایش جهانی بزرگداشت حکیم نامور، ملاصدرا برپا گردید و گروههای بسیاری با شرکت اساتید حوزه و دانشگاه در رشته‌های فلسفه و منطق و حدیث و تفسیر گرد هم آمدند و در کنار دهها فعالیت سازنده، مانند نشر مجله فلسفی، ارتباط با محافل علمی جهان از راه شبکه‌های رایانه‌ای، انجام امور هنری، فراخوان مقالات در سطح جهان و چاپ و نشر آنها، ترجمه و معرفی کتب آن حکیم به زبانهای مشهور بیگانه و ترجمه آن به زبان فارسی، و بسیاری کارهای ضروری دیگر برای برگزاری باشکوه و اثربخش این همایش، به کار تصحیح انتقادی کتب و رسائل صدرالمآلهین نیز

دیباچه

بسم الله الحکیم العلیم

الحمد لله الذي خلق الخلق بقدرته الفائقة، و دبر الأمر بحكمته المتعالية، و أنار العقول بشواهد الربوبية، و عنده مفاتيح الغيب لا يعلمها إلا هو. و خير الصلاة و السلام و أفضل التحيات على سيد الأنبياء و معلّم الحكماء محمد المصطفى ﷺ و على أهل بيته المعصومين و صحبه الصالحين وارثي الحكمة العرشية و مشاهد المظاهر الإلهية.

از دیرباز، سرزمین ایران گاهواره تمدن و قلمرو علم و حکمت بود که ظهور و طلوع آیین مقدس اسلام و تعالیم آزادیبخش و آزاده پرور آن، به این تمدن بالندۀ بشری چهره بهتر و جمال بیشتر بخشید و در فروغ آن، درخت کهنسال حکمت و دانش برگ و بار تازه یافت و میوه حیاتبخش و سعادتمساز خود را به همه جهانیان ارزانی داشت.

تاریخ تمدن بشری گواهی می‌دهد که همواره رشد و توسعه علمی و فرهنگی و پویایی و شکوفایی فلسفه و علم و هنر و درخشش استعدادها همراه و در سایه آزادی و از برکات استقلال بوده است؛ از اینرو پدیده بینظیر تاریخ معاصر، یعنی انقلاب پرشکوه و کبیر اسلامی ایران، که آزادی و آزادگی را به این ملت باز گردانید و افتخار استقلال و سرافرازی را نصیب این ملت کرد، همزمان، به رشد و حرکت علمی و توسعه فرهنگی نیز یاری بسیار نمود. بدین لحاظ است که همایشهای پژوهشی فراوانی در این مدت برپا گردید و زمینه‌های مساعدی برای تحقیقات علمی و فلسفی و تصحیح و تهذیب و معرفی میراثهای کهن فرهنگی و تألیف کتب و ارائه مقالات تحقیقی